

Türkiye’de 2018 yılında gerçekleştirilen seçim ittifaklarının kurumsal yönden tahlili

Institutional analysis of electoral alliances that occurred in Turkey in 2018

Şükrü NİŞANCI¹,
Saadettin DOĞAN¹

Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari
Bilimler Fakültesi, Erzurum, Türkiye

Öz

Politik aktörlerin partiler arası işbirliğine ilişkin karar almadan önce faaliyet içerisinde buldukları siyasal sistemin kurumsal yapısını dikkate aldıkları genel anlamda kabul görmektedir. Bu kanaatin, Türkiye’de kurulan seçim ittifakları açısından da geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum Türkiye’de 24 Haziran 2018 seçimlerinde ortaya çıkan ve kuruldukları günden itibaren Türk siyasal hayatına genel rengini veren “Cumhur İttifakı” ve “Millet İttifakı”nın oluşumunu teşvik eden ve/veya sınırlandıran kurumsal faktörlerin neler olduğu hususunun araştırılması gereken ilgi çekici bir konu haline getirmektedir. Çünkü bu seçimlerden önce kurumsal yapıda önemli değişiklikler yapılmıştır. Bunların da siyasal sistemin yapısını değiştirmek suretiyle politik aktörlerin işbirliği yapma ya da yapmama yönündeki tercihlerine etki ettiği düşünülmektedir. Bu bağlamda çalışmada öncelikle alanyazında Türkiye’deki durumu açıklamaya yardımcı olacağı değerlendirilen kurumsal faktörler tespit edilmekte ve bunların teşvik edicilikleri ve/veya sınırlandırıcılıkları parti bazlı olarak ele alınmaktadır. Nihayetinde Türkiye’de 2018 yılında yapılan değişikliklerle seçim ittifakları açısından son derece uygun bir ortam meydana getirildiği sonucuna varılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: 2018 seçimleri, seçim kanunları, seçim ittifakları, Türkiye

JEL Kodları: D72, K39, Z00.

ABSTRACT

It is generally accepted that political actors carefully consider the institutional structure of the political system in which they operate before making decisions on inter-party cooperation. It could be said that this opinion is also valid for electoral alliances in Turkey. This situation has made the institutional factors that encourage and/or limit the formation of the “Cumhur İttifakı” and the “Millet İttifakı,” which emerged in Turkey, an interesting subject to be investigated. Because, before these elections, important changes were made in the institutional structure. It is thought that these changes, by changing the structure of the political system, affect the preferences of political actors to cooperate or not. In this context, in the study, first of all, the institutional factors that are considered to help explain the situation in Turkey in the literature are determined and their incentives and/or limitations are discussed on a party basis. Finally, it is concluded that with the changes made in 2018 in Turkey, an extremely favorable environment has been created for electoral alliances.

Keywords: 2018 elections, election laws, electoral alliances, Turkey

JEL Codes: D72, K39, Z00.

Giriş

Dünyadaki örnekler partiler arası işbirliği türlerinden biri olan seçim ittifaklarına hem parlamenter sistemlerde hem de başkanlık sistemlerinde rastlanıldığını göstermektedir. Bu durum, çok partili siyasete geçildiği andan 2018 yılına gelene kadar parlamenter sistemle, bu tarihten sonra ise bir tür başkanlık sistemi olan cumhurbaşkanlığı hükümet sistemiyle yönetilen Türkiye için de geçerlidir. Bu noktada, 2018 yılından önce tecrübe edilen seçim ittifaklarının yasal bir platformda gerçekleştirilmedikleri ve

Geliş Tarihi/Received: November 2, 2021

Kabul Tarihi/Accepted: February 17, 2022

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Şükrü Nişancı

E-mail: sukrunisanci@atauni.edu.tr

Cite this article as: Nişancı, Ş., Doğan, S. (2022) Institutional analysis of electoral alliances that occurred in Turkey in 2018. *Trends in Business and Economics*, 36(2), 183-194.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

seçimlerden sonra da sürdürülmedikleri görülmektedir. 2018 yılında yapılan ittifakların ise hem yasal bir platformda kuruldukları hem de bu tarihten itibaren Türk siyasal hayatına genel rengini verdikleri dikkat çekmektedir. Bu farklılıklar, seçim ittifaklarını Türkiye’de akademik gayretin üzerine yoğunlaştığı konulardan biri haline getirmektedir. Bu kapsamda bugüne kadar gerçekleştirilen çalışmalarda konunun daha ziyade seçimsel kurallar ve seçim sistemleri bağlamında ele alındığı ve yeni düzenlemelerin temsilde adaleti sağlamak noktasındaki etkileri üzerinde durulduğu görülmektedir. Ancak bunların, kurumsal yapının sahip olduğu içsel ve dışsal faktörleri bütüncül şekilde ele almadıkları ve bu faktörlerin vücut verdiği kurumsal çevrenin politik aktörler için hangi seçenekleri diğerlerine kıyasla daha tercih edilir kıldığına temas etmedikleri dikkat çekmektedir. Bu nedenle çalışmada, “Cumhur İttifakı”nı meydana getiren bileşenleri her iki seçimde de işbirliği yapmaya sevk eden hususlar ile “Millet İttifakı” üyelerini yasama seçimlerinde ittifak yapmaya yönelten ve “Cumhurbaşkanı Seçimi”nde bundan alı koyan faktörlerin neler olduğu parti bazlı olarak ele alınarak ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

Seçim İttifakları

Seçim ittifakları, iki ya da daha fazla sayıda siyasi partinin stratejilerini koordine ederek seçimlere katılmayı tercih etmeleriyle ortaya çıkmaktadırlar. Bu yönde bir koordinasyon ile ortaya çıkan partiler arası seçim işbirliklerinin çeşitli şekillerde gerçekleştirilmesi mümkündür. Bunlardan bazıları iki ya da daha fazla siyasi parti liderinin seçimde başarılı olmaları halinde birlikte hükümet kurmayı düşündüklerini seçmenlere duyurmaları (S. Golder, 2006), uygulanan seçim sisteminin türüne göre tek bir isim ya da ortak aday listeleri üzerinde anlaşarak seçimlere katıldıklarını ilan etmeleri ya da seçmene birden fazla oy kullanma hakkı tanıyan karma seçim sistemleri ile tercihli oy kullanma imkanı veren seçim sistemlerinde seçmenlerini müttefik parti/partilere ya da bunların adaylarına oy vermeleri yönünde açıkça teşvik etmeleridir (Nikolenyi, 2011). Her ne kadar farklı şekillerde gerçekleştirilebiliyor olsalar da bu işbirliği türlerini seçim ittifakı olarak nitelemek, müttefiklerin kampanya döneminde bağımsız birer aktör gibi hareket etmemelerine ve işbirliği yaptıklarını kamuoyuna açık olarak ilan etmelerine bağlıdır (S. Golder, 2006).

Seçim öncesi koalisyonlar olarak da adlandırılabilir olan seçim ittifaklarını kurarken siyasi parti yöneticilerinin amacı, seçimlerde elde edecekleri kazanımları mümkün olan en üst seviyeye çıkarmaktır (Açıl, 2020). Bu nedenle seçimlerde işbirliği yapmanın siyasi partiler için tercih edilebilir bir seçenek olarak belirdiğini söylemek mümkündür. Ancak buna rağmen seçim ittifaklarının kurulması her zaman mümkün olmamaktadır. Çünkü bu ittifaklar, siyasi parti yöneticileri arasında gerçekleştirilen zorlu müzakerelerin sonucunda ortaya çıkan olgulardır. Bu görüşmelerde, siyasi parti yöneticilerinin, seçimlerde birlikte yarışma yönünde karara varmadan önce, seçim stratejisinin hangi politik tercih ve söylemler üzerine inşa edileceğinden seçimlerin kazanılması halinde hangi politikaların uygulanacağına, hangi adayın diğeri lehine seçimden çekileceğinden seçim sonrası elde edileceği düşünülen kamusal makamların paylaşımına kadar bir çok başlık üzerinde uzlaşmaya zorunludur (S. Golder, 2006).

Oluşumları bir takım zorluklar içerse de seçim ittifakları sanıldığı kadar nadir rastlanan olgular da değildir. Hatta bu ittifakların parlamenter sistemlerden başkanlık sistemlerine kadar geniş bir uygulama alanı bulduklarını bile söylemek mümkündür (Açıl, 2020). Bu noktada parlamenter sistemin uygulandığı ve ileri demokrasi özellikleri taşıyan yirmi üç ülkede 1946-2002 yılları

arasında gerçekleştirilen seçimlerin üçte ikisinden fazlasında seçim ittifaklarıyla karşılaşıldığı bilinmektedir (Bandyopadhyay ve ark., 2009). Ayrıca başkanlık ve yarı başkanlık sistemleriyle idare edilen ülkelerde yapılan devlet başkanı ve parlamento seçimlerinin bir çoğunda da seçim ittifakları belirleyici olmaktadır (Miş & Duran, 2018).

Sık karşılaşılan olgular olarak seçim ittifaklarını genellikle orantısız temsile yol açan seçim sistemlerinin teşvik ettiği kabul edilmektedir. Bunun yanı sıra parlamenter sistemlerde seçim ittifaklarının, seçimlerden sonra kurulacak hükümetler hakkında seçmenlere sinyal verici olmalarının da parti yöneticileri için teşvik edici bir faktör işlevi gördüğünü ifade eden çalışmalar da mevcuttur (S. Golder, 2004). Ancak bu işlevin, başkanlık sistemlerinde geçerli olduğunu söylemek zordur. Çünkü başkanlık sistemi, parlamenter sistemde olduğu gibi yürütmenin göreve gelişini ve görevde kalışını yasama organının güven oyuna bağlayan bir sistem değildir. Dolayısıyla başkanlık sistemlerinde devlet başkanlarını kabine makamlarının dağılımına ilişkin seçim öncesi anlaşmalara uymaya parlamenter sistemlerdeki başbakan gibi zorlamak mümkün değildir. Bu nedenle başkanlık sistemlerindeki devlet başkanı seçimlerinde gerçekleştirilen seçim ittifaklarının daha çok politika odaklı olma eğilimi gösterdikleri ileri sürülmektedir (Kellam, 2015).

Seçim sistemlerinin bazılarının seçim ittifaklarını daha çok teşvik ettiği yönünde bir kanaatin varlığından söz edilebilecek olsa da bu işbirliklerine hem çoğunluk esasına dayalı seçim sistemlerinde hem de nispi temsil esasına dayalı seçim sistemlerinde rastlamak mümkündür (Miş & Duran, 2018). Ancak bu seçim sistemlerinden iki türlü çoğunluk esasına göre yapılan seçimlerde ikinci turda gerçekleşen ittifakları diğerlerinden ayrı tutmak gerekir. Çünkü bu seçimlerde ortaya çıkan partiler arası işbirlikleri ilk turda gerçekleştirilenlere göre daha az uyum ve yakınlaşma gerektirmektedir. Bu durum, seçim sisteminin doğası gereği, ikinci tur seçimlere katılma başarısı gösteremeyen siyasi parti ya da partilerinin seçmenlerinin eğer oy kullanacaklarsa ikinci tura katılan adaylardan bir tanesini tercih etme zorunluluğundan ileri gelmektedir (Albala, 2020).

Teorik Çerçeve

Siyasi partileri, seçim ittifakı yapmaya yönelten faktörleri belirli bir seçimi çevreleyen özel koşullar ve siyasal sistemin sahip olduğu kurumsal özellikler olarak ikiye ayırmak mümkündür. Bunların ilkinin, belirli bir seçimde işbirliği yapan siyasi partilerin neden ve nasıl bu yönde bir eğilim gösterdiklerini açıklamak noktasında faydalı bilgiler sağlama ihtimali vardır. Ancak bu, araştırmacılara bu partilerin bundan sonraki seçimlerde nasıl davranacaklarına ilişkin çıkarımda bulunmaları için yeterli bilgi sunmaz. Çünkü elde edilen bilgiler belirli bir bağlamda anlam ifade etmektedir. Diğerinde ise siyasi partileri işbirliğine sevk eden bir takım genel teşvikler olduğu kabul edilmektedir. Bu sayede verili bir kurumsal yapı altında siyasi partilerin seçimlerde işbirliği yapma ya da yapmama yönündeki tercihlerini tahmin etmek mümkün hale gelmektedir (Bunker, 2015).

Bu çalışmada, Türkiye’de 2018 yılındaki seçimlerde ortaya çıkan seçim ittifakları tahlil edilmeye çalışılmaktadır. Bu nedenle ilk bakışta çalışmanın, 2018 seçimlerinde beliren ittifak eğilimine sebep olan özel koşulları tespiti yöneldiğini düşünmek mümkündür. Ancak çalışmada seçim ittifakları kurumsal açıdan inceleme konusu edilmektedirler. Çünkü bu seçimlerde ortaya çıkan seçim ittifaklarının, son yıllarda kurumsal yapıda gerçekleştirilen değişikliklerle yakından ilgili olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle, Türkiye’de siyasi partileri ittifak yapmaya yönelten ya

da işbirliklerini genişletmekten alı koyan faktörlerin neler olduğu 2018 seçimlerinde gözlemlenen seçim ittifakları tahlil edilerek ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Bunu yaparken konunun bütünlüğünü sağlamak ve daha anlaşılır hale gelmesine yardımcı olmak için zaman zaman 2018 seçimlerini çevreleyen bazı özel koşullara da değinilmektedir.

Kurumsal teorinin seçim ittifaklarını izah ederken esasen iki önemli faktöre vurgu yaptığı görülmektedir. Bu faktörlerin ilki seçimsel kurumlar ve seçim sistemleri iken diğeri parti sistemleridir (Bunker, 2015). Bu faktörlerin seçim ittifaklarının oluşumunda oynadıkları rol, bu çalışmada da kabul edilmekle birlikte seçim ittifaklarının parti yöneticileri arasında gerçekleştirilen müzakereler sonucunda ortaya çıkan olgular olmaları politik aktörlerin ve sahip oldukları önceliklerin de bu süreçte dikkate alınmasını gerekli kılmaktadır. Bu nedenle çalışma, rasyonel tercih kurumsalcılığının varsayımlarına göre yürütülmektedir. Kurumsal teorinin aktöre de rol atfeden bu yaklaşımında politik aktörlerin fayda maksimizasyonuna yönelik davranışlarıyla ilgili kararlarını boşlukta değil, belirli bir kurumsal bağlam içinde aldıklarına vurgu yapılmaktadır. Ayrıca kurumların insan davranışı kadar hızlı değişmediği, aktörlerin kurumsal altyapının sunduğu teşvik edici ve/veya sınırlayıcı faktörlere rasyonel tepkiler ürettikleri ve yeni bir dizi teşvik ya da sınırlayıcının aktörlerin farklı davranışlar sergilemelerine yol açabileceği varsayılmaktadır. Siyasal sistem içinde faaliyet gösteren aktörlerin çoğunun bu varsayımlara uygun hareket edeceğinin kabulü ise aktörlerin davranışlarını düzenli ve öngörülebilir bir hale getirmektedir (Peters, 1999). Sonuç olarak bu yaklaşımla ilgili olarak aktörlerin amaçlarıyla kurumsal faktörler arasındaki etkileşimin politik davranışı açıklamaya yardımcı olduğunu söylemek mümkündür (Bergman, 1995).

Seçim ittifaklarını açıklamaya çalışırken aktöre ve fayda maksimizasyonuna yapılan bu vurgu, politik aktörlerin bir kısmının "entrepreneur" yani siyasi girişimci olarak değerlendirilmesine yol açmaktadır. Bu kavramla, politik aktörlerin en azından bazıları ekonomik girişimcilere benzetilmektedirler. Çünkü her ne kadar girişimcilerin faaliyet alanları ve kararlarının doğası birbirinden farklı olsa da faaliyetlerinin özü, yaptıkları işin sonucunda bir kazanım elde edip etmedikleriyle ilgilidir (François, 2003). Bu durumda parti yöneticilerinin önceliğinin kamusal makamların kontrolü olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü bu makamlar girişimci davranışı sergilemeye uygun oldukları gibi özel faydaya da kolayca dönüşebilirler. Bu nedenle parti yöneticileri açısından politika ve oy önceliklerinin kamusal makama göre daha geri planda kalacağı düşünülse de, bu üstünlüğün mutlak olmadığı da belirtilmelidir. Çünkü bir defa siyasi girişimci olarak değerlendirilen parti yöneticileri kamusal makamları kontrol edebilmek için yeterli oranda oy almaya mecburdurlar. Bunu yapabilmek için de en azından parti örgütlerini ve seçmenleri motive edebilecek kadar politik önceliklere dikkat etmek zorundadırlar. Ayrıca parti yöneticilerinin politik konulara sıradan bir seçmenden daha az dikkat ettiğini varsaymanın gerçekçi olmadığı da belirtilmelidir (Strom, 1990).

Belirtilen önceliklere sahip olan parti yöneticilerinin partilerin yönelimleri üzerinde önemli bir role sahip oldukları kabul ediliyor olsa da buradan onların sınırsız bir takdir yetkisine sahip oldukları sonucu da çıkarılmamalıdır. Çünkü parti yöneticileri karar alırken parti örgütlerinin organizasyonel yapısının onlara sunduğu sınırlar

içerisinde hareket etmektedirler (Strom, 1990). Bu nedenle, seçim ittifaklarını tahlile yönelik bu çalışmaya, partilerin organizasyonel yapısı bir faktör olarak eklenmiştir. Ayrıca parti büyüklüklerinin politik aktörlerin seçim ittifaklarıyla ilgili kararları üzerinde farklı etkiler meydana getirdiği düşünülmektedir (West & Spoon, 2012). Bu nedenle bu husus da yapılan tahlilde bir faktör olarak değerlendirilmeye alınmıştır. Aynı durum devlet başkanlığı makamının siyasal sistemdeki etkinliği üzerinde belirleyici olan başkanlık makamının sahip olduğu gücün de bir faktör olarak dikkate alınmasında geçerlidir. Ancak burada bu faktörün sadece devlet başkanının seçimle belirlendiği siyasal sistemlerde söz konusu olduğu da ifade edilmelidir (Hicken & Stoll, 2008).

Türkiye'de 2018 Yılında Gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı Seçimi ve Milletvekili Seçimi'nde Ortaya Çıkan Seçim İttifaklarının Kurumsal Yönden Tahlili

2018 yılında yapılan seçimlerden önceki on beş yılı aşkın zaman dilimi Türk siyasal hayatında önemli kurumsal değişikliklerin gerçekleştiği bir dönemdir. 2002 yılında AK Parti'nin tek başına iktidara gelmesiyle başlatılabilecek olan bu dönem ile 1990'lı yıllarda gözlemlenen "ılımlı çok parti sistemi"nin yerini zamanla "hakim parti sistemi"nin aldığı görülmektedir. 2007 yılında cumhurbaşkanı seçim usulünün değiştirilmesiyle başlayan süreç ise 2017 referandumuyla "Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi"ne geçişle tamamlanmıştır. Yasama ve yürütme erkleri arasındaki ilişkileri yeniden yapılandıran bu düzenlemeleri 2018 yılında seçim kanunlarında yapılan değişiklikler takip etmiştir.

Yapılan bir çok değişiklik arasında en dikkat çekenlerden bir tanesi, hiç şüphesiz seçim ittifaklarına yasal olarak imkan tanınmasıdır. Çünkü bu düzenleme sayesinde Türkiye'de yasama seçimlerinde yasal zeminde seçim ittifakları ilk kez tecrübe edilmiştir. Ayrıca dünyanın çeşitli yerlerinde bölünmüş çok partili bir yasama organıyla karşı karşıya kalan azınlık başkanları'nın yaptığı gibi (Chaisty ve ark., 2014) cumhurbaşkanı seçilen Recep Tayyip Erdoğan da yasama çoğunluğuna sahip olmak için seçim öncesinde kurduğu ittifaki devam ettirmeyi tercih etmiştir. Bu duruma ittifaklar arası kutuplaşmanın giderek artmasının eklenmesi ise 2018 seçimlerinde geçerli olacak şekilde kurulan ittifakların ortaya çıktıkları andan itibaren Türk siyasal hayatına genel rengini vermesiyle sonuçlanmıştır.

2018 yılı seçimlerinde ortaya çıkan "Cumhur İttifakı" ve "Millet İttifakı"nın kurumsal açıdan tahlil edilmeye çalışılması ise Türkiye'de gözlemlenen seçim ittifaklarının kurumsal yapıdaki değişikliklerle yakından ilişkili olduğunun düşünülmesiyle ilgilidir. Kurumsalcılığın rasyonel tercih yaklaşımının varsayımları esas alınarak yürütülen bu makale de kurumsal yapının politik aktörlerin faaliyet gösterdikleri çevreyi değiştirerek kararları üzerinde etkili oldukları ve bu şekilde bazı tercihleri diğerlerine kıyasla daha olası hale getirdikleri kabul edilmektedir (Chaisty ve ark., 2014; Kalkan, 2015). Bununla esasen kurumsal faktörlerin siyasi partiler açısından bazı seçenekleri teşvik ettiği ya da sınırladığı kastedilmektedir. Bu nedenle makalede yapılan tahlil kurumsal faktörlerin ittifakları teşvik edicilikleri ya da sınırlayıcılıkları açılarından gerçekleştirilmektedir.

Türkiye'de 2018 Yılında Gerçekleştirilen Seçim İttifaklarını Teşvik Ettiği ve Sınırladığı Değerlendirilen Faktörler

2018 yılı seçimlerine işbirliği yaparak katılacaklarını Yüksek Seçim Kuruluna bildirilen siyasi partilerin iki farklı ittifak oluşturdukları

¹ Azınlık başkanı ifadesi, başkanlık sistemlerinde devlet başkanının partisinin yasama organında çoğunluğa sahip olmaması halinde başkanın durumunu ifade etmek için kullanılmaktadır.

bilinmektedir. Bu ittifaklar; Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti), Büyük Birlik Partisi (BBP) ve Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)'nden oluşan "Cumhur İttifakı" ve Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Demokrat Parti (DP), İYİ Parti ve Saadet Partisi (SP)'den müteşekkil "Millet İttifakı"dır. Bu ittifaklardan ilki hem cumhurbaşkanı seçimini hem de milletvekili seçimini kapsayan bir işbirliği öngörmekteyken, diğeri sadece milletvekili seçiminde geçerli olacak şekilde kurulmuştur. "Cumhur İttifakı" üyelerinden BBP yasama seçimine AK Parti listelerinden aday göstererek, MHP ise kendi listeleriyle katılmıştır (Hoşgör, 2018). "Millet İttifakı"nın DP dışındaki üyelerinin parti kimliklerini koruyarak ve kendi listeleriyle seçime girdikleri görülmekteyken DP, seçime İYİ Parti listelerinden katılmayı tercih etmiştir (CNN Türk, 2018).

2018 yılı seçimlerinde ortaya çıkan ittifakların hangi partilerden oluştuğunu ve bu ittifakların hangi seçimleri kapsadığını ifade ettikten sonra üzerinde durulması gereken konu; siyasi partilerin ittifak olarak seçimlere girmelerini kolaylaştıran, teşvik eden ya da caydırıcı içsel ve dışsal faktörlerin neler olduğunun ortaya konulmasıdır. Bu noktada ilk olarak içsel faktörler üzerinde durulacak ve Türkiye'de faaliyet gösteren siyasi partilerin organizasyonel yapısı Siyasi Partiler Kanunu ile parti içi düzenlemeler doğrultusunda irdelenecektir.

Türkiye'de faaliyet gösteren siyasi partilerin organizasyonel yapısına ilişkin değerlendirmeler göz önünde bulundurulduğunda parti içi demokrasinin arzu edilen düzeyde olmadığı ve parti liderlerinin girdikleri seçimlerde başarısız olsalar bile görevlerine devam ettikleri yönündeki görüşlerin hakim olduğu dikkat çekmektedir (Rubin, 2002). Ayrıca Türkiye'de faaliyet gösteren siyasi partilerinin kadro partilerin olduğu gibi az sayıda kişi tarafından yönetildikleri (Ayan, 2010), üye sayıları itibarıyla kitle partilerine benzedikleri (Musil, 2018), seçim stratejilerine bakıldığında hepsini yakala stratejisini benimsedikleri, finansal yapıları itibarıyla kartel partileri andırdıkları genel olarak kabul görmektedir (Ayan, 2010). Ayrıca kartel parti'nin diğer bir özelliği olan parti karar alma mekanizmalarına kamusal makamlara sahip partililerin hakim olmasının Türk partileri için de geçerli olduğunu söylemek mümkündür (Musil, 2018).

Türk siyasi partileri ilgili bu değerlendirmelerde Siyasi Partiler Kanunu ile bu kanuna uygun şekilde hazırlanan parti tüzükleri gibi kurumsal faktörlerin ve politik kültüre hakim olan yönetim anlayışının esas alındığını ifade etmek mümkündür (Ayan, 2010). Ancak burada çalışmanın konusu gereği sadece kurumsal faktörlere değinilecektir. Dolayısıyla ilk olarak bir siyasal sistemin sahip olduğu kurumsal yapının genel çerçevesini çizen anayasaya bakılmalıdır. Bu bağlamda Türkiye'de yürürlükte olan Anayasa'da siyasi partilerin işleyişinin parti üyeleri arasında eşitliğe ve demokrasiye aykırı olamayacağını hüküm altına alınmasına rağmen Siyasi Partiler Kanununun ve parti tüzüklerinin bu hükmün tersi yönde bir takım düzenlemeler içerdikleri görülmektedir. Hatta zaman zaman hukuksal metinler arasında bir çelişki olmasa da uygulamadan kaynaklı problemlerle karşılaşıldığı dikkat çekmektedir

(Küçük, 2014). Bu sorunlardan kaynaklı olarak Türkiye'de siyasi partilerin işleyişinin anayasada ifade edilen şekilde gerçekleşmediğini söylemek mümkündür.

Bu noktada evveliyatla Türkiye'de parti içi karar alma sürecini merkezileştiren hususlara değinilmeli ve ilk olarak parti kongreleri üzerinde durulmalıdır. Esasen parti kongreleri, yerel parti örgütlerinin parti politikaları üzerinde etkin olmasını sağlayıcı nitelikte bir araç olduğu ifade edilmelidir. Ancak Türkiye'deki parti kongreleri bu işlevini büyük ölçüde kaybetmiş ve sadece parti yöneticilerinin seçtiği platformlar haline dönüşmüşlerdir. Buna rağmen kongrelerde gerçekleştirilen seçimlerin bile demokratik esaslara göre yerine getirdiklerini söylemek zordur. Bu noktada öncelikle parti içi organların oluşumu için tercih edilen seçim sistemi üzerinde durulmalıdır. Bilindiği üzere Türkiye'de parti organlarının seçiminde yaygın olarak blok liste sistemi² kullanılmaktadır. Bu seçim sisteminde parti içi çoğunluğun hazırladığı listenin azınlıklar ya da bağımsız adaylar tarafından yenilme ihtimali bir yana delinme ihtimali bile yok denecek kadar azdır (Küçük, 2014). Dolayısıyla bu yöntemin, mevcut parti yönetimini yapılan seçimlerde genel olarak avantajlı kıldığını söylemek mümkündür.

Burada değinilmesi gereken bir başka husus ise disiplin kurullarında görev alacak partililerin de blok listeler vasıtasıyla seçilmesidir. Bu durum tarafsız şekilde çalışması icap eden disiplin kurullarının işleyişine büyük ölçüde gölge düşürmektedir (Küçük, 2014). Parti tüzüklerinin disiplin cezalarıyla ilgili maddelerde muğlak ifadelere yer verilmesinin ise bu konuyu daha problemli bir hale getirdiği de belirtilmelidir. Ayrıca Siyasi Partiler Kanununun 59. maddesinde partilerin yetkili organlarında görev alan bir üyeyi partiden geçici veya kesin ihraç talebiyle disiplin kurullarına sevk etmesinin bu üyenin partideki görevinden uzaklaştırılabilmesi için yeter koşul olması parti yönetimlerinin başta muhalifler olmak üzere üyeler üzerindeki kontrolünü artırıcı bir etki ortaya çıkarmaktadır. Buraya kadar ifade edilen hususların hepsi parti içi demokrasinin işleyişine uygun olarak gerçekleştirilmiş olsa bile Siyasi Partiler Kanununun 19. ve 20. maddelerinde düzenlenen partinin yetkili organları tarafından il ve ilçe teşkilatlarına görevden el çektirme imkanı tanıyan hükmünün diğer tüm düzenlemeleri anlamsız kıldığı da ifade edilmelidir.

Bu hükümler ışığında Türkiye'de dikey merkezleşme³ düzeyinin yüksek olduğunu yani parti genel merkezlerinin taşra teşkilatları üzerinde hakim güç olarak belirlediğini söylemek mümkündür. Ancak Türk siyasi partilerinde müşahade edilen tek merkezleşme dikey merkezleşme değildir. Aynı zamanda parti genel merkezlerinde genel başkan hakim kılan yatay merkezleşmenin⁴ de yüksek düzeyde olduğu belirtilmelidir. Bu sonuçta büyük ölçüde Siyasi Partiler Kanununun ilgili hükümlerinden ileri gelmektedir. Bir defa ilgili kanunun 16. maddesi, genel başkanın merkez karar, yönetim ve icra organlarının başkanı olduğunu hükmü bağlamaktadır (Siyasi Partiler Kanunu, 1983: Md. 16). Bunun dışında genel başkan bu kurullarda görev alacak üyelerin belirlenmesinde de büyük bir etkiye sahiptir. Şöyle ki; merkez karar ve yönetim kuruluna

² Karşılaştırmalı hukukta blok liste olarak bilinen parti içi seçim usulü Türkiye'de çarşaf liste olarak adlandırılmaktadır. Türkiye'de blok liste olarak bilinen seçim usulünün ise karşılaştırmalı hukukta bir karşılığı yoktur. Türkiye'de uygulanan şekliyle blok liste yönteminde, bir siyasi partinin yetkili organlarına aday olan kişilerin adları tek bir listeye yazılarak delegelerin onayına sunulur. Bunun dışında bağımsız adayların da adaylık başvurusu yapmaları mümkündür. Çünkü delegeler tercih ettikleri blok listede yer alan adayların isimlerinden bazılarını çizerek yerine bağımsız adayların ya da varsa başka blok listelerde yer alan adayların isimlerini yazabilirler. Bu yöntemin sakıncası, delegelerin verili listeler dışında alternatif bir liste oluşturmamalarından ileri gelmektedir. Ayrıca her ne kadar blok listeler üzerinde değişiklik meydana getirme imkanı varsa da uygulamada parti içi çoğunluğun oluşturduğu listenin delinmesi oldukça zordur (Küçük, 2014).

³ Parti genel merkezinin taşra örgütleri üzerindeki hakimiyetini ifade etmek için kullanılmaktadır. Esasen ifade edilmeye çalışılan husus, güç temerküzünün partinin genel merkezinde gerçekleştiğidir. Bu sayede parti kararlarının alınmasında ve uygulanmasında genel merkez, taşra örgütleri üzerinde belirleyici bir role sahip olmaktadır.

⁴ Bu kavramla genel başkanın partinin genel merkez örgütlenmesi üzerinde sahip olduğu güce vurgu yapılmaktadır. Yani siyasi gücün partinin genel başkanında yoğunlaşmasına imkan veren dolayısıyla da genel başkanın parti kararlarının alınmasında ve uygulanmasında belirleyici kılan bir yapının varlığı ifade edilmeye çalışılmaktadır.

seçilmek için uygulanan blok liste yöntemi genel başkana seçilecek üyelerin tespitinde önemli bir takdir hakkı vermektedir. Ayrıca fiilen parti örgütünü yönettiği bilinen merkez yönetim kurulunda/başkanlık divanında görevlendirilmek ise parti tüzüklerinde tamamen genel başkanın takdirine bırakılmıştır (AK Parti, CHP, MHP, İYİ Parti ve SP Tüzükleri). Son olarak, Türkiye’de milletvekili adaylarının çoğunlukla merkez yoklamasıyla tespit ediliyor olması da merkez karar ve yönetim organının ve onun üzerinde hakim bir pozisyona sahip olan genel başkanın konumunu güçlendiricidir (Küçük, 2014).

Türk siyasi partilerinde liderin pozisyonunu güçlendiren bir başka husus da siyasi partilerin finansman ihtiyacının büyük ölçüde devlet tarafından sağlanan yardımlarla karşılanıyor olmasıdır. Çünkü bu finansman yapısı partiyi yönetenleri, gelir sağlamakten seçim kampanyası yürütmeye oradan da parti politikalarını belirlemeye kadar pek çok konuda parti tabanından büyük ölçüde bağımsız kılmaktadır. Bu şekilde parti örgütlerinin azalan önemini yeri ise zaman içinde kamusal makamlarda görev yapan partililer doldurmaktadır (Musil, 2018). Buna ek olarak parti genel merkezinin elde ettiği gelirleri hangi taşra örgütüne ne şekilde dağıtacağına ilişkin takdir yetkisi de taşra teşkilatlarını merkez örgütüne daha bağımlı bir hale getirmektedir (Küçük, 2014).

Siyasi partilerin finansman yapısında yaşanan bu değişime seçim kampanyalarında medyanın artan rolünün eklenmesinin parti liderliğinin rolü üzerinde de önemli sonuçlar doğurduğu görülmektedir. Çünkü artık seçim kampanyaları ağırlıklı olarak profesyonel ekipler tarafından organize edilen ve medya organları üzerinden yürütülen bir hale gelmiştir. Bu durum seçim kampanyalarını emek yoğun olmaktan çıkarmış, sermaye yoğun ve lider odaklı bir hale dönüştürmüştür. Bunun sonucunda parti yöneticilerinin parti tabanına kampanya sürecinde duyduğu ihtiyacı önemli ölçüde azalmış ve liderin pozisyonu daha da güçlenmiştir (Wuthrich, 2018). Seçim kampanyalarının yüksek maliyet gerektiren yapısının parti sistemi üzerinde de bir takım etkileri olduğunu ifade etmek mümkündür. Bir defa etkili seçim kampanyası yürütmek için ihtiyaç duyulan kaynağın büyüklüğü yeni partilerin ciddi rakipler olarak sisteme dahil olmasının önünde engel teşkil etmektedir (Wuthrich, 2018). Ayrıca siyasi partilerin ciddi rakipler olarak seçime girebilmeleri için ihtiyaç duydukları kaynağa en kolay devlet yardımı yoluyla ulaşabilmeleri, onun da seçimlerde alınan oy oranına bağlı olması partileri oy odaklı bir yaklaşım sergilemeye yönelmektedir.

Sonuç olarak Türkiye’de siyasi partilerin bazı küçük farklılıklardan söz edilebilecek olsa da genel itibarıyla hem dikey hem de yatay merkezleşme düzeyinin yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum da partilerde genel başkan ve ona yakın dar bir çevreyi partinin organları üzerinde hakim kılmaktadır. Böyle bir ortamın öncelikli hedefi mümkün olduğu kadar fazla kamusal makam kontrolünü amaçlayan parti yöneticilerinin karar alırken sahip oldukları hareket kabiliyetini artırmaktadır. Bu durumun Türkiye’de ittifaklar dahil partiler arası işbirliklerini kolaylaştırıcı bir etki meydana getirdiğini ileri sürmek mümkündür. Çünkü bu şartlar altında parti yöneticilerinin fayda maksimizasyonuna yönelik davranışları üzerinde sınırlayıcı bir etki meydana getiren bir parti örgütünün varlığından bahsetmek neredeyse imkansızdır. Böyle bir ortamın ise partinin üst düzey yöneticilerinin politik öncelikleri, gerekli olması halinde, daha geri planda tutmasını kolaylaştırdığını söylemek mümkündür. Şüphesiz ki 2018 seçimlerinde gözlemlenen seçim ittifaklarını kolaylaştıran tek faktör bu değildir. Ancak bu faktörün etkisini göz ardı ederek de işbirliği

metninde ideolojik farklılıklarına vurgu yapan siyasi partilerin bir araya gelerek “Millet İttifakı”nı ve her ne kadar “Millet İttifakı”na göre ideolojik anlamda daha uyumlu bir görünüme sahip olsalar da 2016 yılına kadar birbirine karşı büyük ölçüde eleştirel bir tavır sergileyen siyasi partilerin meydana getirdiği “Cumhur İttifakı”nı izahın zor olacağı değerlendirilmektedir.

Kuruldukları andan itibaren Türk siyasi hayatına genel rengini veren bu ittifakların parti örgütlerinin politika odaklı tercihlerinin sınırlandırıcılığı altında karar alan yöneticiler tarafından gerçekleştirilmiş olmaları halinde özellikle “Millet İttifakı”nın mevcut bileşenlerle teşekkül ettirilme ihtimalinin daha zor olacağı düşünülmektedir. Ancak buradan parti yöneticilerini sınırlandıran bir parti örgütü söz konusu olsaydı ittifaklarla karşılaşılacağı sonucu da çıkarılmamalıdır. Sadece böyle bir ortamda kurulacak ittifakların ideolojik anlamda daha uyumlu olma ihtimallerinin söz konusu olduğu ve türdeş olmayan partilerden müteşekkil bu ittifakın parti liderliğinin sahip olduğu geniş takdir yetkisi sayesinde daha kolay gerçekleştirildiği ifade edilmeye çalışılmaktadır.

Siyasi parti yöneticilerinin seçim ittifaklarının şekillenmesinde oynadıkları role etki eden içsel faktörlere değinildikten sonra bu ittifakları kurmaya teşvik eden dışsal faktörlerin de üzerinde durulmalıdır. Bu kapsamda 2018 seçimleri öncesinde Türkiye’deki parti sistemi, parti büyüklükleri, seçim sistemi ve seçim kanunları ile başkanlık makamının sahip olduğu gücün ittifakları teşvik edici ya da sınırlayıcı etkileri üzerinde odaklanılacaktır. Çünkü mevcut kurumsal yapının ittifaklara dahil olmayı avantajlı kılan yapısı söz konusu olmasaydı bu ittifakların Türk siyasal hayatında müşahade edilemeyeceği değerlendirilmektedir (Çınar & Göksel, 2019).

2018 seçimlerinden önce Türk siyasal hayatının sahip olduğu kurumsal özelliklere ittifakları teşvik edicilikleri ya da sınırlayıcıları açısından bakıldığında ilk olarak parti sistemi üzerinde durulması gerektiği düşünülmektedir. Çünkü bunun, ittifakların iki kutuplu bir yapı arz etmesinde ve seçim rekabetinin büyük ölçüde bu iki ittifak arasında geçmesinde etkili olduğu değerlendirilmektedir. Bu bağlamda 1960’lı yıllardan 2002 yılına gelene kadar Türkiye’de hakim partisiz çok parti sistemi türlerinin tecrübe edildiğini söylemek mümkündür (Hamdemir & Çelik, 2018). 2002 ile 2018 yılları arasında ise AK Parti’nin elde ettiği seçim başarıları, 2011 yılından itibaren Türkiye’de hakim parti sistemine geçildiği yönünde tartışmaları başlatmıştır (Uzun, 2020). Bu dönemde AK Parti’nin sahip olduğu üstünlüğün kamuoyu tarafından genel anlamda kabul edildiği de ifade edilmelidir. Bu kanaatin ortaya çıkmasında ise 2018 yılına kadar yapılan genel seçimlerde AK Parti’nin en yakın takipçisinden neredeyse iki kat fazla oy almasının ve 7 Haziran 2015 seçimleri hariç yasama organında çoğunluğu elde etmesinin etkisi büyüktür. Bu şartlar altında 2018 seçimlerine gidilerken Türkiye’de gözlemlenen parti sisteminin hakim parti sistemi olarak adlandırılabilirliğini söylemek mümkündür (Hamdemir & Çelik, 2018).

“Hakim parti sistemi”nin söz konusu olduğu siyasal sistemlerde muhalefette yer alan siyasi partilerin, birbirlerine karşı rekabet içine girmelerini gerektiren özel bir takım sebeplerin olmaması halinde, “hakim parti”ye karşı seçimleri kazanmak ya da en azından “hakim parti”nin konumunu zayıflatmak için ittifak yapmak yönünde güçlü bir motivasyona sahip oldukları ifade edilmektedir (Bogaards, 2014). Bu müşevvik, esasında “hakim parti sistemi”nin mevcut olduğu yerlerde siyasetin iki kutuplu bir yapıya bürünmesinin de nedenlerindedir (Miş & Duran, 2018). Bu durum 2018 seçimlerinin neden genel itibarıyla iki ittifakın rekabeti etrafında şekillendiğini anlamaya yardımcı olması açısından önemlidir.

Bu noktada değinilmesi gereken bir diğer husus ise Türk siyasal hayatında tek başına iktidar olan siyasi partilerin iktidarı kullanma şekline duyulan rahatsızlığın artmasının ve bu nedenle ortaya çıkan kutuplaşmanın muhalif unsurları işbirliği yapmaya sevk etmesidir. Böyle dönemlerde Türkiye’de muhalefet partilerinin genellikle sahip oldukları ideolojik farklılıkları belirli bir süreliğine göz ardı ederek iktidar partisinin yönetim ayrıcalığına son vermek için çeşitli şekillerde işbirliğine gittikleri dikkat çekmektedir. Bu yönelimi 1912 yılında ortaya çıkan Hürriyet ve İtilaf Fırkası ile 1946 yılında Demokrat Parti’nin kuruluşlarında (Özbudun, 2016) ve 1954 ile 1957 seçimleri öncesinde DP’ye karşı gelişen muhalif unsurlar arasındaki işbirliği eğiliminde görmek mümkündür. Bu motive edici hususların genel hatlarıyla “Millet İttifakı” için de geçerli olduğunu ittifak metninde işbirliğinin amacını ortaya koyan bölümdeki ifadelerden çıkarmak mümkündür (CNN Türk, 2018).

MHP’nin ve BBP’nin “Millet İttifakı” içerisinde değil de “Cumhur İttifakı”nda yer almasını ise iki hususa dayandırmak mümkündür. Bunların ilki her iki parti içinde geçerliken diğeri sadece MHP için söz konusudur. Bu nedenle öncelikle her iki parti içinde bir motivasyon olduğu için “Cumhur İttifakı”nı meydana getiren siyasi partilerin ideolojik yakınlığı üzerinde durulacaktır. Bir defa bu partilerin hepsini sağ partiler olarak nitelenebilir. Ayrıca sekülerizm bakışlarında da önemli benzerlikler bulunmaktadır. Aralarındaki en büyük farklılık milliyetçiliğe bakış noktasında ortaya çıkmaktadır (BBP Parti Programı, 2017; Yardımcı-Geyik, 2018). Ancak bu farklılık da 2015 yılından itibaren yaşanan gelişmeler sayesinde önemli ölçüde ortadan kalkmıştır. Ayrıca “Cumhur İttifakı” üyeleri arasında ideolojik düzlemde var olan yakınlığın 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen darbe girişiminden sonra AK Parti tarafından daha milliyetçi bir söylemin tercih edilmesiyle daha da arttığını ve zaman içerisinde birlikte hareket etme eğilimine dönüştüğünü ifade etmek mümkündür. Bu süreçte “Cumhur İttifakı”na dahil olan partilerin 2017 yılında yapılan referandumda “evet” bloğunda yer almalarını ise bu eğilimin seçimlerden önce ulaştığı zirve noktası olarak değerlendirmek mümkündür (Ete, 2018). Son üç yıllık zaman dilimi içerisinde ortaya çıkan bu yaklaşma, “Cumhur İttifakı”nın hem cumhurbaşkanı seçimini hem de milletvekili seçimini kapsayacak şekilde kurulmasını büyük ölçüde kolaylaştırmıştır. Çünkü bu gelişmeler, hem bölüşüm probleminin çözüme kavuşturulmasına hem de politika odaklı bir ittifak kurulmasına zemin hazırlamıştır.

Bu konuda sadece MHP açısından bir motivasyon olduğu değerlendirilen husus ise parti içi muhaliflerin sıkıntılı bir süreçten sonra partiden ayrılarak İYİ Parti’yi kurmaları ve İYİ Parti kurucularının 2017 yılındaki referandumdan itibaren karşı blokta yer almalarıdır (Ete, 2018). Dolayısıyla MHP ile İYİ Parti arasında birbirileri rekabet etmelerini gerektiren özel bir sebebin varlığından söz etmek mümkündür. Bu yönde bir saflaşmayı genel başkan Devlet Bahçeli’nin MHP’nin başında kalabilmesi için bir zorunluluk olarak değerlendirenler de mevcuttur (Pehlivan, 2018). Çünkü İYİ Parti’nin kurulmasıyla MHP’de önemli bir oy kaybının yaşanacağı yönünde bir beklenti ortaya çıkmıştır (Ete, 2018). Bu beklentinin MHP yönetimi tarafından da paylaşıldığını doğrular nitelikte bir açıklama genel başkan Devlet Bahçeli tarafından İYİ Parti kurulduktan on dört gün sonra yapılmıştır. Bu açıklamada seçim barajının yüksekliği eleştirilmiş ve yeni bir düzenleme yapılması çağrısında bulunulmuştur. Bu çağrıya AK Parti tarafından olumlu karşılık verilmesiyle de partiler arası ilişkilerde yeni bir dönemin başlangıcı olarak değerlendirilebilecek ittifak düzenlemesi hayata geçirilmiştir (Ete, 2018).

Seçim ittifaklarının ortaya çıkma ihtimalinin, orantısız sonuçlar doğuran seçim sisteminin, ciddi düzeyde kutuplaşmış bir parti sistemiyle bir araya gelmesi halinde arttığını gösteren çalışmalar mevcuttur (S. Golder, 2006). Bu bağlamda Türkiye’deki koşullara bakıldığında genel itibarıyla son yıllarda giderek artan bir siyasi kutuplaşmanın varlığından söz etmek mümkündür. Bu noktada odaklanılması gereken diğer husus mevcut seçim sisteminin orantısız sonuçlar meydana getirip getirmediğidir. Bu konuyla ilgili olarak ilk bakışta yasama seçimlerinde uygulanan yüzde onluk ülke seçim barajının, nispi temsil esasına dayalı seçim sistemine rağmen orantısız sonuçlar doğurma ihtimalinin yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla daha detaylı bir incelemeye geçmeden dahi mevcut yasanın seçim ittifakları için uygun bir ortam sunduğundan bahsetmek mümkündür. Nitekim bu durum, 2018 yılından önce yasama seçimlerinde seçim ittifakı kurmak yasal olarak mümkün değilken bile seçim ittifaklarına rastlanıyor olmasında da görülmektedir.

2018 yılına gelindiğinde ise seçim kanunlarında yapılan değişiklikler sayesinde Türkiye’de seçim ittifaklarını öncesine kıyasla daha fazla teşvik eden bir ortam oluşturulduğunu söylemek mümkündür. Bundan başka mevcut yapının, seçim ittifaklarına katılmayan/katılamayan siyasi partiler için cezalandırıcı seçim sonuçları ürettiği de dikkat çekmektedir (Çınar & Göksel, 2019). Bu cezalandırıcı etkiyi en iyi herhangi bir ittifak içinde yer almayan Halkların Demokratik Partisi (HDP) üzerinde gözlemlemek mümkündür. Şöyle ki; eğer seçim, ittifaklar olmadan gerçekleştirilmiş olsaydı HDP aldığı oy oranına göre toplam yetmiş beş milletvekiliyle temsil edilme imkanı elde edeceken, ittifakların da yarıştığı 2018 yılı yasama seçiminde ancak altmış yedi milletvekili kazanabilmiştir (Çınar & Göksel, 2019). Bu sonuç büyük ölçüde milletvekili dağıtımında uygulanan yöntemden ve ittifakların temsilde adaleti artırıcı etkisinden ileri gelmektedir.

Bu noktada da ilk olarak milletvekili dağıtımında uygulanan yöntemde değinilmelidir. Çünkü bu, doğrudan HDP açısından bir sonuç meydana getirmekteyken diğeri, ülke seçim barajını tek başına aşma başarısı gösterebilecek bütün siyasi partilerle ilgilidir. Yürürlükte bulunan seçim kanununun ittifakların söz konusu olduğu durumlarda milletvekili dağıtımı için iki aşamalı bir yapı öngördüğü dikkat çekmektedir. Bu sürecin ilk evresinde, ittifakın aldığı oy oranı bir siyasi parti tarafından alınmış gibi kabul edilmekte ve d’Hont usulüne göre milletvekili dağıtım sürecinin ilk aşaması gerçekleştirilmektedir. D’Hont usulünün büyük partileri koruyan yapısının bu noktada ittifaklar lehine bir durum meydana getirdiği açıktır. Bu nedenle kurulan bir ittifaka dahil olmayan siyasi partilerin aleyhlerine olan bu durumu gidermek için ittifak arayışına yönelmelerini beklemek makuldür (Çınar & Göksel, 2019). Bu durum “Millet İttifakı”nın “Cumhur İttifakı”ndan sonra kurulduğu göz önünde bulundurulduğunda daha anlamlı bir hale gelmektedir.

İkinci olarak da ittifak düzenlemesinin temsilde adaletin sağlanması noktasında oynadığı rol üzerinde durulmalıdır. Çünkü 2018 yılı milletvekili seçimi Türkiye’de gerçekleştirilen son altı seçim arasında, Haziran 2015 seçimleri hariç, en orantılı sonuçları meydana getiren seçimdir. Eğer seçim ittifaksız olarak gerçekleştirilseydi aynı sonuç meydana gelmeyecek ve 2018 seçimi son altı seçim arasında en orantısız sonuçlar yaratan üçüncü seçim olacaktı (Çınar & Göksel, 2019). Bu nedenle ittifak düzenlemesinin, işbirliği yapmadan da barajı aşma başarısı gösterebilecek olan partilerin elde edebilecekleri aşırı temsili büyük ölçüde ortadan kaldırdığını söylemek mümkündür. Bu durum, Milletvekili

Seçimi Kanununun 33. maddesinin seçim ittifakının elde ettiği oy oranının ülke seçim barajını geçmesi halinde ittifaka dahil tüm partilerin barajı geçmiş kabul edileceğine ilişkin hükmünün bir sonucudur. Çünkü bu sayede ittifaklara dahil olmasalar da milletvekilliği kazanamayacak olan siyasi partilerde temsil imkanı elde edebilmektedirler. Bu sayede de daha orantılı seçim sonuçlarının ortaya çıkması mümkün hale gelmektedir.

Seçim ittifakları sayesinde daha orantılı seçim sonuçları üreten bu yapının özellikle küçük partiler⁵ için ittifaklara katılma noktasında bir müşevvik işlevi gördüğü değerlendirilmektedir. Çünkü bu şekilde bu partiler yüksek ülke seçim barajı tehdidinden kurtulmakta ve yasama organında temsil imkanı elde edebilmektedirler. Dolayısıyla bu müşevvikin, "Cumhur İttifakı" üyelerinden MHP açısından, "Millet İttifakı" üyelerinden ise İYİ Parti ve SP açısından geçerli olduğunu ifade etmek mümkündür. MHP ile ilgili olarak bu kanaatin oluşmasında rol oynayan husus, seçimden önce MHP'de yaşanan bölünmenin seçmenlerin bir kısmını İYİ Parti'ye kaydıracağı ve bu nedenle MHP'nin elde edeceği oy oranında ciddi bir oy kaybı meydana geleceği yönündeki varsayımdır (Ete, 2018). İttifak düzenlemesinin hazırlanmasına zemin teşkil eden seçim barajının düşürülmesine ilişkin ilk açıklamanın MHP genel başkanı Devlet Bahçeli tarafından yapılması da (Miş & Duran, 2018) bu faraziyenin MHP üst yönetimi tarafından da kabul edildiğinin delili olarak kabul edilmiştir. Konuya "Millet İttifakı" üyeleri açısından bakıldığında ise ittifaklar kurulmadan önce yapılan bazı kamuoyu araştırmalarında her iki partinin de baraj altında kalma ihtimalinin yüksek olmasının bu sonuca ulaşmada etkili olduğu ifade edilmelidir (Yegen & Aydın, 2018). Burada ittifaklara üye olmalarına rağmen BBP ve DP açısından bu faktörün bir müşevvik olarak değerlendirilmemesinin nedeni, bu partilerin başka partilerin listelerinden seçimlere katılacak olmalarıdır. Bu durumda her iki parti için ittifaka katılmak temsil imkanı elde etmek için stratejik bir tercih olarak kabul edilebilecek olsa da bunun seçim barajını aşmayla ilgili olmadığı da açıktır.

Yeni sistemde seçmenler, ittifaklara dahil olan siyasi partilere ayrı ayrı oy verme imkanına sahip olmalarının yanı sıra, parti tercihinde bulunmaksızın ittifak adına da oy kullanma hakkına sahip kılınmışlardır. Bu düzenleme ittifak adına kullanılan oyların siyasi partiler arasında nasıl paylaşılacağı sorununu da gündeme getirmiştir. Bu problem, bir seçim çevresinde ittifak ortağı olan siyasi partilerden birinin aldığı oyun, ittifak ortak oyu hariç, diğer partilerin aldıkları oyların toplamına oranlanmasıyla elde edilen kat sayıya istinaden dağıtılmasıyla çözüme kavuşturulmuştur (Çolak, 2020). "İttifak ortak oyu"nun dağıtımında benimsenen bu yöntemin, Türkiye şartlarında daha çok büyük partilere⁶ fayda sağlayacağı değerlendirilmektedir. Çünkü ittifakların büyük ortaklarının yurt genelinde bulunan seçim çevrelerinde diğer partilere kıyasla parti kimlikleriyle daha fazla oy alma ihtimalleri söz konusudur. Örneğin 2018 seçiminde Adana'da "Cumhur İttifakı" ortaklarından AK Parti'nin, "Millet İttifakı"nda ise CHP'nin "ittifak ortak oyu"unun dağılımında daha fazla pay aldıkları görülmektedir (Çolak, 2020). Ancak bu örnekten yola çıkarak her seçim çevresinde aynı sonucun ortaya çıktığı da düşünülmemelidir. Çünkü Erzurum'da "Millet İttifakı" üyelerinden İYİ Parti'nin müttetiklerine kıyasla daha fazla oy alması "ittifak ortak oyu"nun dağılımında avantajlı bir konum

elde etmesiyle sonuçlanmıştır (Yüksek Seçim Kurulu, 2018: Erzurum İli Seçim Çevresi Sonuçları). Buradan hareketle bazı partilerin ittifakların büyük ortaklarına kıyasla daha küçük olsalar da bazı seçim çevrelerinde "ittifak ortak oyu"nun dağıtımında avantajlı bir konum elde edebilme ihtimallerinin olduğunu ifade etmek mümkündür. Ancak "ittifak ortak oyu"nun dağıtımında elde edilen avantajın 2018 seçim sonuçları üzerinde ciddi bir etki meydana getirdiğini de söylemek zordur. Zira 2018 Milletvekili Seçimi'nde "ittifak ortak oyu" olarak kullanılan oyların toplamı beş yüz yetmiş dört bin dört yüz seksen beştir (Çolak, 2020).

İttifakların büyük ortakları lehine avantaj meydana getireceği değerlendirilen ikinci husus ise milletvekili dağıtımının ikinci evresinde de ilk evresinde olduğu gibi d'Hont usulünün uygulanmasıdır. Bilindiği üzere d'Hont usulü milletvekili dağıtımında büyük partiler lehine sonuçlar üretmektedir. Ancak buradaki büyüklüğü bir önceki faktörde olduğu gibi seçim bölgesi bazında düşünmek gerekmektedir. Çünkü mevcut seçim sisteminde belirli bir ittifakın bir seçim çevresinde elde ettiği milletvekilliği sayısı tespit edildikten sonra milletvekillikleri müttetikler arasında o seçim çevresinde elde ettikleri oy oranına göre dağıtılmaktadır (Çolak, 2020). Bu dağılımın Türkiye'de "ittifak ortak oyu"nun dağıtımında olduğu gibi, bazı istisnai durumlar hariç, büyük partilerin lehine sonuçlar üreteceği değerlendirilmektedir. Ancak bir önceki faktörde olduğu gibi bunun da istisnaları mevcuttur. Yine Erzurum örneğinden hareket edilecek olursa "Millet İttifakı"na düşen bir milletvekilliğinin ittifak içi dağıtımda bu seçim bölgesinde ortaklar arasında en fazla oyu alan İYİ Parti'ye verildiği görülmektedir. Dolayısıyla Türkiye şartlarında çoğunlukla büyük partiler lehine sonuçlar ortaya çıkarıyor olsa da milletvekili dağıtımının ikinci evresinde uygulanan yöntemin neticesinin bir seçim çevresinden diğerine değişebileceği de ortadır. Burada üzerinde durulması gereken bir diğer husus ise partilerin seçime ittifaklara dahil olmaksızın girmeleri halinde elde edemeyecekleri sayıda milletvekilliğini ittifaklara dahil olarak kazanmalarınıdır (Miş, 2021). Bu durumu AK Parti'nin Aydın, Hakkari ve Erzincan'da kendi oylarıyla kazanamayacağı sayıda milletvekilliğini ittifak ortaklarının yardımıyla elde etmesinde görmek mümkündür (Çolak, 2020). Benzer şekilde CHP'de Elazığ'da (Miş, 2021) ve Adıyaman'da birer milletvekilliği elde etmiştir (Çolak, 2020). Bu sonuç, üye partilerden bazılarının seçim çevresi bazındaki "artık oyları"nın müttetikleri lehine bir durum meydana getirmesinden ileri gelmektedir (Miş, 2021).

Siyasal sistemlerin seçim ittifaklarını teşvik eden bir takım özellikler taşıması ittifakların ortaya çıkması için her zaman yeterli olmayabilir. Çünkü siyasi partiler ittifak yapmadan önce kamusal makamları nasıl bölüşüleceklerini karara bağlamak zorundadırlar. Bu konu çoğu zaman partiler arası müzakerelerin başarısızlıkla sonuçlanmasının da ana sebebidir. Bu problem özellikle çoğunluk esasına dayalı seçim sistemlerinde karmaşık bir hal almaktadır (S. Golder, 2004). Bu noktada Türkiye'deki siyasal sistemin kurumsal özelliklerinin bu konunun yasama seçimlerinde kolaylıkla çözümlenmesine imkan tanıyan bir yapıda olduğu belirtilmelidir. Şöyle ki; Türkiye'de Milletvekili Seçimi Kanununun 2. maddesine göre milletvekili seçimleri nispi temsil esasına dayalı olarak gerçekleştirilmektedir. Ayrıca aynı kanunun 12/A maddesi, ittifak ortağı

⁵ Bu çalışmada küçük parti kavramı daha çok seçim barajını aşamama riski taşıyan siyasi partileri nitelemek için kullanılmaktadır.

⁶ Siyasi partilerin büyüklüklerini ya da kuvvetlerini esas alarak bir niteleme yapmadan önce bu tür çabaların her zaman keyfi bir mahiyette olduğunu ifade etmek gerekmektedir (Duverger, 1970). Bu husus göz önünde bulundurularak büyük partileri sistemin yapısına uygun düşmeyen istisnai durumlar hariç salt çoğunluğu elde etme durumu olmayan dolayısıyla çoğunlukla ya koalisyon ortağı olarak hükümet etme imkanı bulan ya da tek başlarına iktidar olsalar bile bunu diğer partilerin desteğiyle kullanabilen partiler olarak tanımlamak mümkündür. Bu partilerin hükümet ortağı olmaları halinde bakanlar kurulunda kilit koltukları elde etmeleri beklenir. Muhalefette kalmaları halinde ise önemli bir etki meydana getirirler (Duverger, 1970).

olsalar bile partilere kimliklerini koruyarak ve kendi aday listeleriyle seçimlere girme imkanı tanımaktadır. Dolayısıyla kanun, bu haliyle tüm partiler açısından ittifak müzakerelerinin daha kolay çözüme kavuşturulmasına imkan verecek bir nitelik taşımaktadır.

“Cumhurbaşkanı Seçimi”nin doğası gereği tek adlı olan yapısı ise bölüşüm problemini siyasi partiler açısından uzlaşıyla çözüme kavuşturulması daha zor bir konu haline getirmektedir. Nitekim bu sorunun çözümündeki güçlüğü kurulan her iki ittifakın da yasama seçiminde geçerli olmalarına rağmen, sadece “Cumhur İttifakı”nın işbirliğini cumhurbaşkanı seçimini kapsayacak şekilde ortaya çıkmasında görmek mümkündür. Bu nedenle “Cumhurbaşkanı Seçimi”, “Cumhur İttifakı” üyeleri açısından birlikte yarışmalarını teşvik eden faktörler, “Millet İttifakı” üyeleri için de ortak aday göstermelerini sınırlayan ve kendi adaylarıyla yarışmalarını teşvik eden faktörler açısından ele alınacaktır.

Bu noktada ilk olarak “Cumhur İttifakı” üyeleri arasında gözlemlenen ideolojik uyum üzerinde durulmalıdır. İdeolojik uyumun devlet başkanlığı seçiminde siyasi partilerin ittifak yapma kararları üzerindeki etkisi, ideolojik bir siyasi programa sahip olup olmamalarına göre değişmektedir. Çünkü ideolojik partiler tarafından bir devlet başkanı adayını desteklemek için seçimden sonra kendi tercihlerine yakın bir cumhurbaşkanı programı uygulayacak olması yeterli olabilir. Ancak bu durum, tutarlı bir ideolojik programa sahip olmayan partiler için söz konusu değildir. Bu partiler, daha ziyade özel faydaya kolayca dönüşme ihtimali olan kamusal makam kazanımlarını işbirliği kararı alırken ön planda tutmaktadırlar. Başkanlık sisteminde de devlet başkanlarını, politik konular hariç, seçim öncesinde kamusal makamların bölüşümü ya da daha farklı konular üzerinde yapılan pazarlıklara dayalı anlaşmalara seçimden sonra da bağlı kılmak sistemin özelliği gereği zordur. Çünkü seçim kampanya döneminin etrafında şekillendiği politik söylemlere riayet etmemenin devlet başkanı için seçmen nezdinde bir maliyetinin olması söz konusudur (Kellam, 2015). Buradan hareketle ideolojik partiler olarak değerlendirilme imkanı olan MHP'nin ve BBP'nin müttefikler arası ideolojik yakınlığı da dikkate alarak işbirliğini “cumhurbaşkanı seçimi”ni de kapsayacak şekilde genişlettiklerini söylemek mümkündür. Seçimden sonra MHP'li ve BBP'li hiçbir ismin cumhurbaşkanı tarafından oluşturulan kabinede yer almaması ile cumhurbaşkanının programına milliyetçi bir söylemin hakim olmasının da bu kanaati destekleyici olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca bu partilerin kamusal makam talebinin olmamasının ve son yıllarda Recep Tayyip Erdoğan tarafından yoğun şekilde milliyetçi bir söylemin tercih edilmesiyle ortaya çıkan yakınlığın bu ittifakın teşekkülünü AK Parti açısından da kolaylaştırdığını söylemek mümkündür.

MHP ve BBP'nin “cumhurbaşkanı seçimi”nde ittifak kararı almalarında uygulanan seçim sisteminin de etkisi olduğu değerlendirilmektedir.⁷ Çünkü ilgili kanun, ilk turda yüzde elliden fazla oy alan adayın seçimi kazanacağını, ilk turda yeterli oranda oy alan adayın çıkmaması halinde ise ikinci tur seçimin ilk turda en çok oy alan ilk iki aday arasında gerçekleştirileceğini hüküm altına almaktadır (Cumhurbaşkanı Seçimi Kanunu, 2012: Md. 4). Bu hüküm, her iki partinin her iki durumda da yeterli oy oranına ulaşma ihtimallerinin düşüklüğüyle birlikte düşünüldüğünde MHP ve BBP'nin şu

iki seçenektan birini tercih etmek zorunda kaldıklarını söylemek mümkündür. Bunlar ya seçimlere rekabetçi olmaktan uzak bir şekilde katılmak ya da “cumhurbaşkanı seçimi”ni kazanma ihtimali diğer adaylarla kıyaslandığında daha yüksek olan AK Parti'nin adayı ile aynı ittifak içerisinde yer almak.

“Cumhur İttifakı”nın bu şekilde kurulmasına ittifakın büyük ortağı açısından bakıldığında ise cumhurbaşkanı adayı Recep Tayyip Erdoğan'ın ilk turda yüzde elliye yakın oy alma ihtimalinin (Yegen & Aydın, 2018) seçimleri ilk turda kazanmak ve ikinci turun getireceği belirsizliklerden kaçınmak için AK Parti'yi işbirliğine teşvik ettiğini ileri sürmek mümkündür. Bu kanaatin oluşmasında Duverger'in (1970) siyasi partilerden bir tanesinin yüzde elliye yakın oy elde etme ihtimalindeki yüksekliğin, bu partiyi ittifak arayışına sevk edeceği yönündeki varsayımı etkili olmaktadır. Ayrıca yasama desteğine sahip olmayan devlet başkanlarının başkanlık sistemlerinde karşılaştıkları sorunlar dünyadaki örnekler ışığında bilinmektedir. Bu nedenle devlet başkanları muhtemel tikanıklıklardan kaçınmak ve politik gündemlerini hayata geçirmek için yasama desteğine ihtiyaç duymaktadırlar (Chaisty ve ark., 2014). Bu husus 24 Haziran seçimleri bağlamında değerlendirildiğinde Recep Tayyip Erdoğan'ın cumhurbaşkanı seçimini kazansa bile milletvekili seçiminde AK Parti'nin parlamento çoğunluğunu elde edemeyeceğini gösteren kamuoyu yoklamalarının (Yegen & Aydın, 2018) varlığının AK Parti'yi ittifak yapmak için motive eden diğer bir husus olduğu düşünülmektedir. Bu noktada “Cumhur İttifakı”nın seçimden sonrada bir tür yasama koalisyonu olarak devam etmesinin de bu iddiayı destekleyici nitelikte olduğu değerlendirilmektedir.

“Cumhur İttifakı”nın her iki seçimi de kapsayacak şekilde kurulmasının arkasında yattığı düşünülen diğer bir motivasyon da “eteğe yapışma etkisi”⁸nin varlığıdır. Teorik açıdan bu etkinin en fazla AK Parti üzerinde ortaya çıkması beklenmektedir. Çünkü AK Parti cumhurbaşkanı seçimine kendi adayı ile girmiş hatta bu adayı destekleyen bir ittifakın kurulmasını da temin etmiştir. Ancak bu etkinin ittifakın diğer ortakları üzerinde de bir takım yansımaları söz konusudur. Nitekim bu yansımaların varlığını teyit eden ampirik çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalarda kurulan ittifakı tüm paydaşlar için karlı kılmak için devlet başkanı adayının ittifak adına seçim kampanyası yürütmeye özen gösterdiği ve adayı ittifak tarafından desteklenen siyasi partinin yasama seçimlerinde ortakları aleyhine olacak şekilde rekabetçi olmaktan kaçındığı ifade edilmektedir. Hatta bazı siyasal sistemlerde müttefiklerin ortak bir aday listesi hazırlayarak yasama seçimine katıldıklarına dahi rastlanmaktadır (Borges & Turgeon, 2019). Bu bağlamda BBP'li adayların AK Parti listelerinden milletvekili seçimine katılmasının bu durumla uyumlu olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca halihazırda görev başında olan ve cumhurbaşkanı seçimini tartışmasız en güçlü adayı olan Recep Tayyip Erdoğan'ın ittifak adına kampanya yürütmesinin ittifakın diğer ortağı olan MHP'nin yasama seçimindeki başarısı üzerinde de olumlu etki meydana getireceğini beklemek makuldür. Nitekim seçim sonuçlarını değerlendiren bazı çalışmalarda, kampanya döneminde benimsenen milliyetçi söylemin MHP'nin elde ettiği oy oranı üzerinde olumlu etki meydana getirdiğine dikkat çekilmektedir (Ete, 2018).

⁷ Duverger (1970) ikinci turda ilk turda en çok oyu alan ilk iki adayın yarışacağını öngören iki türlü seçim sistemlerinin ilk turda ikinci tura kalmak için yeterli oy alma ihtimali düşük olan partileri ilk turda ittifak kurmaya sevk ettiğini ileri sürmektedir.

⁸ İngilizce “coattail effect” olarak ifade edilen “eteğe yapışma etkisi”ne göre bir partinin başkan adayının seçim başarısı arttıkça o partinin milletvekili seçimindeki başarısının da artacağı varsayılmaktadır (Anayurt vd., 2019; M. Golder, 2006). Bu etkinin devlet başkanı seçimi ile milletvekili seçiminin birbirine yakın olması halinde de artacağı değerlendirilmektedir (Anayurt ve diğer, 2019). Bu etkinin, sadece devlet başkanı adayına sahip olan siyasi parti için değil aynı zamanda ittifaka dahil diğer partiler için de geçerli olduğunu gösteren ampirik çalışmalar mevcuttur (Borges ve Turgeon, 2019).

“Millet İttifakı”nın “Cumhur İttifakı”nın aksine sadece yasama seçimlerini kapsayan bir ittifak olduğu görülmektedir. Yani bu ittifakı meydana getiren siyasi partiler cumhurbaşkanı seçiminin en azından ilk turunda işbirliği yapmamak yönünde karara varmışlardır. Bu durumun ortaya çıkmasında ise bir takım sınırlandırıcı ve teşvik edici faktörlerin etkili olduğu değerlendirilmektedir.

Sınırlandırıcı faktörler arasında sayılabilecek en önemli hususun “Millet İttifakı” üyeleri arasında görülen ideolojik farklılıkların müttefiklerin üzerinde uzlaşabilecekleri bir aday bulmasını zorlaştırması olduğu düşünülmektedir. Bununla müttefikler arası ideolojik mesafelerin cumhurbaşkanlığı makamının bölüşümü konusunu daha zor çözümler bir hale getirdiği ifade edilmeye çalışılmaktadır⁹. Türkiye’de cumhurbaşkanlığı makamının sahip olduğu çok güçlü yetkilerle sisteme hakim olmasının ise bu konuyu çözülmesi daha karmaşık bir hale getirdiğini ifade etmek mümkündür. Çünkü cumhurbaşkanının siyasal sisteme bu ölçüde hakim olduğu yerlerde siyasi partiler açısından cumhurbaşkanlığı makamını kontrol etmenin getirisi ile kaybetmenin maliyeti artmaktadır. Böyle durumlarda seçimlerde yarışan aday sayısının arttığı da yapılan bazı ampirik çalışmalarda görülmektedir (Hicken & Stoll, 2008). Ayrıca ideolojik olarak türdeş olmaktan uzak olan müttefiklerin, bir aday üstünde uzlaşmaya varmış olsalardı bile bu aday etrafında tutarlı ve uyumlu bir seçim kampanyası yürütme ve seçmen nezdinde heyecan uyandırma noktasında bir takım güçlüklerle karşılaşma ihtimalleri de mevcuttu. Bu noktada 2014 “Cumhurbaşkanı Seçimi”ndeki Ekmeleddin İhsanoğlu tecrübesi hala hafızalardaki yerini korumaktadır (Miş & Yanık, 2014).

“Millet İttifakı” üyelerini kendi adaylarıyla seçime katılmaya yönelik teşvik edici faktörlere de değinilecek olursa seçimin iki türlü çoğunluk esasına dayalı olarak yapılmasının üzerinde durulması gereken bir husus olduğu değerlendirilmektedir. Çünkü bu sistem, partilere ilk turda sadece seçimi kazanmak için değil, aynı zamanda bazı ikincil amaçlara ulaşmak için de yarışma imkanı vermektedir (Jones, 1999). Bu durum, “Millet İttifakı” üyelerinin sahip oldukları adayların tek başlarına seçimi kazanmaya yetecek oranda oy alamayacakları, hatta İYİ Parti ve SP’nin adaylarının ikinci tura kalma şanslarının dahi olmadığı gerçeğiyle birlikte düşünüldüğünde (Yegen & Aydın, 2018) CHP, İYİ Parti ve SP’nin seçime katılırlarken taşıdıkları tek gayenin seçimi kazanmak olduğunu söylemek zordur. Bu nedenle bu partilerin ilk tura kendi adaylarıyla katılmalarında ulaşmaya çalıştıkları bazı ikincil amaçların da etkili olduğunu ifade etmek mümkündür. Bu amaçlardan ilkinin, bölüşüm probleminin seçmen tarafından çözüme kavuşturulması olduğu değerlendirilmektedir. Çünkü bu partiler ilk tur seçimden önce ortak bir aday bulmak için müzakereler yapmışlar ancak herhangi bir uzlaşmaya varamamışlardı (Ete, 2018). Dolayısıyla bölüşüm probleminin kendiliğinden çözüme kavuşturulmasının bu partiler açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Nitekim İYİ Parti genel başkanı Meral Akşener¹⁰ ve CHP grup başkan vekili Engin Altay’ın¹¹ seçim öncesi açıklamalarından da bu yönde çıkarımlar yapmak mümkündür.

“Millet İttifakı” üyelerinden İYİ Parti ve SP’nin cumhurbaşkanı seçimine kendi adaylarıyla katılmalarında etkili olan diğer bir amacın ise

partilerine kredibilite kazandırmak ve politik tercihlerine dikkat çekmek isteği olduğu değerlendirilmektedir.¹² Bu noktada İYİ Parti’nin seçimlere yakın bir tarihte kurulan yeni bir parti olmasının, SP’nin ise muhafazakar seçmene alternatif oluşturma iddiası taşımasının etkili olduğu düşünülmektedir. CHP’nin ise bu noktada ortaklarından ayrıldığı söylemek mümkündür. Çünkü CHP yirmi yıla yakın zamandır Türkiye’de en çok oy alan ikinci parti konumundadır. Dolayısıyla CHP’nin kredibilite kazanmak için kendi adayıyla yarıştığı ileri sürmek ikna edici olmaktan uzaktır. Bu nedenle CHP’nin kararının West ve Spoon’un (2012) büyük partilerle ilgili olarak ifade ettikleriyle uyumlu şekilde seçimi kazanmak ve rekabetçi bir parti olmaya devam etmekle ilgili olduğu düşünülmektedir.

Başkanlık sistemiyle idare edilen ülkelerde kamuoyunun dikkatinin büyük oranda devlet başkanı seçimine yoğunlaştığı genel olarak kabul edilmektedir (M. Golder, 2006). Bu ilgi yoğunlaşması, seçimi kazanmanın dışında başka amaçlara da sahip olan siyasi partiler için başkan adayına sahip olmanın önemini artırmaktadır. Çünkü seçim kampanya dönemi boyunca medya organları, kampanya finansörleri ve seçmenler kendi adayıyla yarışan siyasi partilere daha fazla ilgi göstermektedirler. Hatta pek çok seçmen, yasama seçimindeki tercihini devlet başkanı seçiminde oy verdiği adaya göre şekillendirmektedir. Bu nedenle kendi adayıyla seçime katılmanın partilerin yasama seçim sonuçları üzerinde meydana getirdiği “eteğe yapışma etkisi”nden de bahsetmek mümkündür (M. Golder, 2006). Bu etkinin, özellikle de yasama ve yürütme seçimlerinin aynı anda gerçekleştirildiği siyasal sistemlerde söz konusu olduğu ifade edilmelidir (Anayurt ve ark., 2019).

Sonuç

2018 yılında yapılan yasal değişikliklerle Türkiye’nin sahip olduğu kurumsal yapının seçim ittifakları için son derece uygun bir hale geldiğini söylemek mümkündür. Bu durum, ittifak kurmayla ilgili düzenlemelerin ittifaka katılacak her boyuttaki partinin çıkarına dikkat edilerek hazırlanmasının bir sonucudur. Yani yapılan düzenlemelerin bir hükmü ittifakın büyük ortağının ya da ortaklarının önceliklerine uygunken diğer bir hükmü de küçük ortak ya da ortakların çıkarına uygundur. Esasen bu durum, AK Parti ve MHP’nin amaçlarındaki farklılıkları uzlaştırma çabasının bir neticesi olarak ortaya çıkmıştır.

Yürürlükteki seçim kanunlarının yasama seçimlerinde ittifaklara katılmayı teşvik etmekten başka ittifak ilişkisine girmeyen siyasi partileri cezalandıran bir yapı meydana getirdiğini de söylemek mümkündür. Bu yapının “Cumhur İttifakı” kurulduktan sonra aleyhlerine doğan bu durumu ortadan kaldırmak için CHP, İYİ Parti, SP ve DP’yi “Millet İttifakı”nı kurmaya sevk eden en önemli iki sebepten biri olduğu düşünülmektedir. Diğer ise AK Parti’nin hakim parti konumunu sonlandırmak ya da en azından zayıflatmak yönündeki arzudur. Son yıllarda gözlemlenen politik kutuplaşmanın ise bu işbirliğini daha kolay gerçekleştirilebilir bir hale getirdiği değerlendirilmektedir. Nitekim bu durumun benzerlerini Türk siyasal hayatının çeşitli dönemlerinde de gözlemlemek mümkündür. Bu nedenle Türkiye’de hakim parti sisteminin değişmesinin

⁹ Kamusal makamların bölüşüm sorunu, devlet başkanlığı makamı gibi sadece bir kişinin aday olabileceği seçimlerde işbirliğine gitmeyi düşünen partiler için çözülmesi daha zor bir konu haline gelmektedir (S. Golder, 2004). Bunun yanısıra, ideolojik olarak uyumlu siyasi partilerin işbirliği yapma ihtimalleri de ideolojik anlamda uyumsuz olanlara kıyasla daha yüksektir (S. Golder, 2006).

¹⁰ İYİ Parti Genel Başkanı Meral AKŞENER’in ilgili demecine bu linkten ulaşmak mümkündür. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-43985646>

¹¹ CHP Grup Başkan Vekili Engin ALTAY’ın konuyla ilgili açıklamasına bu linkten ulaşmak mümkündür. <https://www.dw.com/tr/chpde-24-haziran-hedefi-guclu-ittifak/a-43481205>

¹² West ve Spoon (2012) ortak çalışmalarında kurumsal faktörlerin caydırıcı etkisi söz konusu olsa dahi küçük partilerin partilerine kredibilite kazandırmak, politik gündemlerine dikkat çekmek ve koalisyon potansiyellerini geliştirmek arzuları nedeniyle seçime kendi adaylarıyla katılma eğilimi gösterebileceklerine dikkat çekmektedirler.

ya da mevcut kutuplaşmanın azalmasının "Millet İttifakı" üyelerini bir araya getiren en önemli motivasyonlardan bazılarını ortadan kaldıracaklarını söylemek mümkündür.

Tek başına hakim parti sisteminin değişmesinin veya politik kutuplaşmanın azalmasının Türkiye'de seçim ittifaklarını ortadan kaldıracak sonucuna da varılmamalıdır. Çünkü seçim mevzuatlarının ittifakları teşvik eden yapısı değişmediği müddetçe Türkiye'de partiler arası seçim işbirliklerine rastlanılacağı düşünülmektedir. Ancak bu şartlar altında kurulacak ittifakların "Millet İttifakı"yla kıyaslandığında ideolojik açıdan daha uyumlu bir yapı arz edecek şekilde teşekkül ettirilecekleri değerlendirilmektedir. Mevcut koşulların devamının ise "Millet İttifakı" üyelerini işbirliklerini cumhurbaşkanı seçimini de kapsayacak şekilde genişletmeye sevk etmesi mümkündür. Ancak bu noktada 2014 "cumhurbaşkanı seçimi"ndeki Ekmeleddin İhsanoğlu tecrübesinin seçmen nezdinde yeterli bir heyecan meydana getirememesinin hafızalardaki canlılığını korumasının bir engel olarak belirdiği de açıktır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir - Ş.N., S.D.; Tasarım - Ş.N., S.D.; Denetleme - Ş.N., S.D.; Kaynaklar -S.D.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi - S.D.; Analiz ve/veya Yorum - Ş.N., S.D.; Literatür Taraması - S.D.; Yazıyı Yazan - S.D.; Eleştirel inceleme - Ş.N.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept - Ş.N., S.D.; Design - Ş.N., S.D.; Supervision - Ş.N., S.D.; Materials - S.D.; Data Collection and/or Processing - S.D.; Analysis and/or Interpretation - Ş.N., S.D.; Literature Review - S.D.; Writing - S.D.; Critical Review - Ş.N.

Declaration of Interests: The authors declare that they have no competing interest.

Funding: The authors declared that this study has received no financial support.

References

- Açıl, M. (2020). Başkanlık sisteminde koalisyonlar. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 149, 1–50.
- Albala, A. (2020). When do coalitions form under Presidentialism, and why does it matter? A configurational analysis from Latin America. *Politics*, 1–20. [CrossRef]
- Anayurt, Ö., Ekinci, A., & Erdoğan, M. (2019). Ord. Prof. Dr. Ali Fuat Başgil'in Anısına Armağan. In A. Kendigelen & S. Yüksel (Eds.), *Devlet Başkanının Halk Tarafından Seçildiği Hükümet Sistemlerinde Seçim Döngüsünün Kuvvetler Ayrılığı ve Siyasal İstikrar Üzerinde Etkisi* (s. 183–225) On İki Levha Yayınları.
- Ayan, P. (2010). Authoritarian party structures in turkey: A comparison of the Republican People's Party and the justice and development party. *Turkish Studies*, 11(2), 197–215. [CrossRef]
- Bandyopadhyay, S., Chatterjee, K., & Sjoström, T. (2009). "Pre-electoral coalitions and post-election bargaining". Working Paper, no. 2009-08. New Brunswick: Rutgers University, Department of Economics. Retrieved from <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/59471/1/612504778.pdf>
- BBP Parti Programı. (2017). *Programı-Parti*. Ankara. Retrieved from <https://www.bbp.org.tr/files/Parti-Programi.pdf> (Erişim Tarihi: 22.09.2021).
- Bergman, T. (1995). *Constitutional rules and party goals in coalition formation: An analysis of winning minority governments in Sweden*. Umea: Umea University.
- Bogaards, M. (2014). Electoral alliances in Africa: What do we know, what can we do? *Journal of African Elections*, 13(1), 25–42. [CrossRef]

- Borges, A., & Turgeon, M. (2019). Presidential Cottails in coalitional Presidentialism. *Party Politics*, 25(2), 192–202. [CrossRef]
- Bunker, K. (2015). *Coalition formation in presidential regimes: Evidence from Latin America* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Londra: The Department of Government of The London School of Economics and Political Science.
- Chaisty, P., Cheeseman, N., & Power, T. (2014). Rethinking the 'Presidentialism debate': Conceptualizing coalitional politics in crossregional perspective. *Democratization*, 21(1), 72–94. [CrossRef]
- Çınar, Y., & Göksel, T. (2019). *Türkiye'de Yeni Seçim ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne İlişkin Sayısal Analizler ve Politika Önerileri*. Ankara: TEPAV Yayınları.
- Çolak, Ç. D. (2020). Seçim İttifakı Sisteminin 2018 Milletvekili Genel Seçimine Etkileri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 15(2), 719–742. [CrossRef]
- Cumhuriyet Halk Partisi. (2018). *Parti Tüzüğü*. Ankara. Retrieved from https://content.chp.org.tr/file/chp_tuzuk_10_03_2018.pdf (Erişim Tarihi: 22.09.2021).
- Cumhurbaşkanı Seçimi Kanunu. (2012). T. C Resmi gazete. Ocak, 28185, 26.
- Duverger, M. (1970). *Siyasal Partiler* (Çev. Ergun Özbudun). Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Ete, H. (2018). 24 Haziran Seçimleri: Yeni sistemin siyaseti ve sosyolojisi. *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, 54, 293–321.
- François, A. (2003). The political entrepreneur and the coordination of the political process: A market process perspective of the political market. *Review of Austrian Economics*, 16(2/3), 153–168. [CrossRef]
- Golder, M. (2006). Presidential coattails and legislative fragmentation. *American Journal of Political Science*, 50(1), 34–48. [CrossRef]
- Golder, S. N. (2004). *The logic of pre-electoral coalition formation* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. New York: New York University Department of Politics. Retrieved from https://digitalcommons.imsa.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1012&context=alumni_dissertations
- Golder, S. N. (2006). Pre-electoral coalition formation in parliamentary democracies. *British Journal of Political Science*, 36(2), 193–212. [CrossRef]
- Hamdemir, B., & Çelik, A. (2018). Türkiye'de parti sistemleri. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 67(4), 697–733.
- Hicken, A., & Stoll, H. (2008). Electoral rules and the size of the prize: How political institutions shape presidential party Systems. *Journal of Politics*, 70(4), 1109–1127. [CrossRef]
- Hoşgör, Ş. (2018). Cumhuriyet İttifakı Protokolü'nün Tam Metni. Retrieved from <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/cumhur-ittifaki-protokol-u-nun-tam-metni-2662293>
- İYİ Parti. (2017). *Parti Tüzüğü*. Ankara. Retrieved from <http://www.iyipartikadikoy.org/wp-content/uploads/2021/04/iyiparti-tuzuk-20191004.pdf> (Erişim Tarihi: 22.09.2021).
- Jones, M. P. (1999). Electoral laws and the effective number of candidates in presidential elections. *Journal of Politics*, 61(1), 171–184. [CrossRef]
- Kalkan, B. (2015). Yeni Kurumsal Siyaset. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 14(3), 559–583. [CrossRef]
- Siyasi Partiler Kanunu. (1983). T.C. Resmi Gazete. *Nisan*, 18027, 24.
- Kellam, M. (2017). Why pre-electoral coalitions in presidential systems?. *British Journal of Political Science*, 47(2), 391–411. [CrossRef]
- Küçük, S. T. (2014). *Parti İçi Demokrasi* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Yeditepe Üniversitesi, İstanbul
- Milletvekili Seçimi Kanunu. (1983). T. C Resmi Gazete. *Haziran*, 18076, 13.
- Milliyetçi Hareket Partisi. (2009). *Parti Tüzüğü*. Ankara. Retrieved from https://www.mhp.org.tr/jusr_img/_mhp2007/kitaplar/mhp_parti_tuzugu_2009_opt.pdf (Erişim Tarihi: 25.01.2022).
- Miş, N. (2021). Seçim Sistemi ve İttifaklar. Retrieved from <https://www.setav.org/secim-sistemi-ve-ittifaklar/> (Erişim Tarihi: 26.06.2021).
- Miş, N., & Duran, H. (2018). Seçim İttifakları. Seta Analiz No: 232. Retrieved from <https://setav.org/assets/uploads/2018/02/232.-SEÇİM-İTTIFAKLARI.pdf>
- Miş, N., & Yanık, M. (2014). Cumhurbaşkanlığı Seçimleri ve Adaylar Ekmeleddin İhsanoğlu'nun Siyasal Anlamı. Seta Analiz No: 105. http://file.setav.org/Files/Pdf/20140828172938_ekmeleddin-ihsanoglu%E2%80%99nun-siyasal-anlami-pdf.pdf (Erişim Tarihi: 10.08.2021).

- Musil, A. P. (2018). Party politics in turkey: A comparative perspective. In S. Sayari, A. P. Musil & Ö. Demirkol (Eds.), *Assessing the level of party cartelisation in contemporary turkey* (ss. 80–98). Oxon, New York: Routledge.
- Nikolenyi, C. (2011). *The institutional regulations of electoral coalitions in post-communist democracies* [Bildiri]. Reykjavik: ECPR General Conference.
- Özbudun, E. (2016). *Türkiye’de Parti ve Seçim Sistemi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Parti, A. K. (2019). *Parti Tüzüğü*. Ankara. Retrieved from <https://www.akparti.org.tr/media/279929/cep-boy.pdf> (Erişim Tarihi: 22.09.2021).
- Pehlivan, N. (2018). Sabuktay: Muhalefet, AK Parti- MHP İttifakını Nash Dengesi’ni Gözeterek Yenebilir. Retrieved from <https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2018/03/26/sabuktay-muhalefet-ak-parti-mhp-ittifakini-nash-dengesini-gozeterek-yenebilir>
- Peters, G. B. (1999). *Institutional theory in political science: The new institutionalism*. Londra ve New York: PINTER.
- Rubin, B. (2002). Political parties in turkey. In B. Rubin ve M. Heper (Eds.), *Introduction-Turkey’s political parties: A remarkably important issue* (ss. 1–3). London: Frank Cass Publishers and Company Limited.
- Saadet Partisi. (2019). *Parti Tüzüğü*. Ankara. Retrieved from <https://saadet.org.tr/upload/file/e8f71be8fcb394274f5ee8b666376c2b.pdf> (Erişim Tarihi: 22.09.2021).
- Strom, K. (1990). A behavioral theory of competitive political parties. *American Journal of Political Science*, 34(2), 565–598. [CrossRef]
- CNN Türk. (2018). Retrieved from <https://www.cnnturk.com/turkiye/millet-ittifaki-protokolu-yskya-sunuldu> (Erişim Tarihi: 22.09.2021).
- Uzun, D. C. (2020). Hakim Parti Sistemi ve Adalet ve K. Partisi İktidarı. *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(1–3), 3429–3451.
- West, J. K., & Spoon, J. (2012). Credibility versus competition: The impact of party size on decisions to enter presidential. *Comparative Political Studies*, 46(4), 513–539.
- Wuthrich, F. M. (2018). Party politics in Turkey: A comparative perspective. In S. Sayari, A. P. Musil, & Ö. Demirkol (Eds.), *Changing media, party campaign strategies and the politics of Turkish elections in comparative perspective* (ss. 45–60). Oxon: Routledge.
- Yardımcı-Geyik, Ş. (2018). Party politics in Turkey: A comparative perspective. In S. Sayari, A. P. Musil, & Ö. Demirkol (Eds.), *Party system institutionalisation and democratic consolidation* (ss. 216–238). Oxon: Routledge.
- Yegen, C., & Aydın, O. B. (2018). Kamuoyu Oluşumu ve Seçimler: 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanı Seçimi ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimi Üzerine Bir Ağ Analizi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(2), 1248–1276. [CrossRef]
- Yüksek Seçim Kurulu. (2018). Dönem Milletvekili Genel Seçimi Erzurum İli Seçim Çevresi Sonuçları. Retrieved from <https://ysk.gov.tr/doc/docs/24Haziran2018/KesinSecimSonuclari/Erzurum.pdf> (Erişim Tarihi: 11.09.2021).

EXTENDED SUMMARY

Research Problem: This study aims to explain whether institutional factors have an effect on the formation of electoral alliances that emerged on the June 24th, 2018, elections in Turkey. By doing so, it is tried to reveal whether institutional factors encourage or limit political actors to form alliances.

Research Questions: Do institutional factors have an effect on the emergence and shaping of electoral alliances observed in Turkey on June 24, 2018, elections? If yes, do the size differences of the parties also make a difference in the responses of the political actors to the institutional environment?

Literature Review: In this study, first of all, the institutional factors that are stated to encourage or limit electoral alliances have been tried to be determined by examining the studies in the domestic and foreign literature. At this point, in addition to articles, theses, and books published on sites such as scholar.google.com, Dergipark.org, printed publications were also used. At this point, it has been observed that there are studies in foreign publications to determine the reasons for the electoral alliances within the country and to compare the electoral alliances in the countries. Contrary to the foreign literature, it has been observed that in Turkish publications, the subject is mostly dealt with in the context of election laws and electoral boards.

Methodology: In this study, first of all, the institutional factors that are considered to encourage or limit electoral alliances during the literature review were determined. Later, factors such as federalism, which were considered not to help explain the situation in Turkey, were excluded. Institutional factors, which are considered to help explain the situation in Turkey, are discussed in terms of their incentives and/or limitations on the formation of electoral alliances and the decisions of political parties regarding their participation in these alliances. In this way, it has been tried to reveal the factors that motivated the formation of the "People's Alliance" and the "Nation Alliance" that emerged in the 2018 elections in Turkey. By doing so, it is assumed that the leaders of political parties act as rational actors. For this reason, the study was carried out according to the assumptions of rational choice institutionalism.

Results and Conclusions: In this study, it is seen that institutional factors are effective in the formation of electoral alliances that emerged in the 2018 elections in Turkey. However, at this point, it should be noted that not every factor has the same effect for all political parties because the orientations of the parties differ depending on the size of the parties. Finally, it should be mentioned that the institutional structure in Turkey not only encourages participation in electoral alliances but also creates a punitive effect on political parties that choose to stay out of alliances.